

*Шарапа Дарія Сергіївна,
Яцків Ірина Ігорівна*

студентки 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВА ЛЮДИНИ ЗА ОЗНАКОЮ СЕКСУАЛЬНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ТА ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Загальносвітовою тенденцією суспільно-політичного розвитку є рух до визнання прав та запобігання дискримінації тих груп, які становлять меншість суспільства, у тому числі запобігання дискримінації за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності. Зазначений напрям прослідковується і у змісті міжнародно-правових документів, і в особливостях діяльності міжнародних організацій і у напрямках розвитку суспільно-політичного життя розвинених країн.

Для позначення людей, які вирізняються своєю сексуальною орієнтацією та гендерною ідентичністю використовується акронім ЛГБТ, який складається з початкових літер слів — лесбійки (Lesbian), геї (Gay), бісексуали (Bisexual) та трансгендери (Transgender). Особи, що об'єднані спільними інтересами, проблемами та цілями, сповідують нетрадиційну сексуальну орієнтацію, а також борються за свої громадянські права, отримали назву ЛГБТ-спільнота або ЛГБТ-люди [3, с. 298-299].

Варто було б закріпити на законодавчому рівні дефініції «сексуальна орієнтація» та «гендерна ідентичність», адже ці поняття часто використовуються в ратифікованих Україною міжнародно-правових актах. Тому на IV Національній конференції ЛГБТ -руху та ЧСЧ-сервісу України «Прогрес та інновації» було вироблені поняття «сексуальна орієнтація» та «гендерна ідентичність». Відповідно у широкому значенні сексуальна орієнтація є однією з природних властивостей людської особистості, яка полягає у спрямованості психоемоційної сфери людини, її еротичного (чуттєвого) потягу та сексуальних потреб на представників виключно або майже виключно протилежного гендеру (гетеросексуальність), виключно або майже виключно свого гендеру (гомосексуальність) або на представників обох гендерів (бісексуальність). Гендерна ідентичність — це глибоке усвідомлення людиною внутрішніх та індивідуальних особливостей гендерної належності, яка може як співпадати, так і не співпадати зі статтю людини за народженням.

31 березня 2010 р. Комітет міністрів Ради Європи одноголосно (за підтримки, в тому числі, України) прийняв Рекомендації щодо заходів для подолання дискримінації на основі сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності CM/Rec(2010)53. Документ рекомендує країнам-членам Ради

Європи (РЕ) впровадити низку заходів щодо вдосконалення законодавства та політики для забезпечення прав людини стосовно ЛГБТ у таких сферах: трудові відносини, свобода асоціацій і мирних зборів, приватне і сімейне життя, освіта, охорона здоров'я, спорт, облік факторів гомофобії/трансфобії при розслідуванні правопорушень, включно з визнанням при цьому міри відповідальності.

Підтримка Україною цього документа означає, визнання нашою державою того, що сексуальна орієнтація не може бути підставою для дискримінації [1, с. 10].

Права людини за ознакою сексуальної орієнтації та сексуальної ідентичності відрізняються по країнах від легалізованих одностатевих шлюбів і одностатевих партнерств, до тюремного ув'язнення і страти.

До таких прав відносять:

Права людини на свободу й особисту недоторканність, на безпеку.

Право на повагу до приватного і сімейного життя.

Визнання державою одностатевих відносин.

Право на реєстрацію одностатевих шлюбів – факт реєстрації шлюбу закріплює за одностатевої сім'єю такі права як: право на спільне майно, право на аліменти, права на спадкування, соціальне і медичне страхування, право не свідчити в суді проти чоловіка (жінки), право виступати довіреною особою від імені чоловіка (жінки) в разі його (її) недієздатності за станом здоров'я, право на розпорядження тілом чоловіка (жінки) в разі смерті, право на спільне батьківство і виховання прийомних дітей та інші права, яких позбавлені незареєстровані пари;

Право на зміну статі та однакове відношення при отриманні медичних послуг (охорона здоров'я).

Право на усиновлення дітей одностатевими сім'ями – представники сексуальних меншин добиваються рівних прав в порівнянні з тими, які надаються різностатевим сім'ям: право на усиновлення дітей з дитячих будинків, право на опікунство, на доступ до допоміжних репродуктивних технологій тощо.

Прийняття імміграційних і антидискримінаційних законів – представники сексуальних меншин також виступають за включення прямої згадки представників сексуальних меншин в антидискримінаційних законах.

Вони також домагаються прямої згадки сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності у відповідних статтях Конституцій, які гарантують рівні права всім громадянам незалежно від статі, віку, віросповідання, національності.

Право на вільний вибір професії (рівний доступ до зайнятості) – у деяких країнах існували або існують заборони на деякі професії для осіб, відкрито декларують свою гомосексуальність. Це може бути, наприклад, заборона представників сексуальних меншин нести службу в армії, працювати вчителем, лікарем.

Рівність в доступі до благ, послуг, отримання житла, без дискримінації.

Права на мирні публічні збори (в тому числі гей-паради).

Право на створення громадських організацій.

Право на культурну самореалізацію.

Право на свободу слова.

Право на припинення злочинів на ґрунті ненависті до представників ЛГБТ-спільноти.

Існує необхідність включити сексуальну орієнтацію і гендерну ідентичність як захищені ознаки до кримінального законодавства, яке встановлює відповідальність за «злочини ненависті» та забезпечити ефективне розслідування таких випадків [2, с. 14]. Наприклад, у більшості сучасних країн гомосексуальність не вважають злочинами. У ряді країн Африки та Азії гомо сексуальність або навіть натяк на неї вважають кримінальними злочинами, які караються тюремним ув'язненням (як в колишньому СРСР) або смертною карою, як в сучасних Ірані, Афганістані, Саудівській Аравії, Ємені, Сомалі (територія Джамаат Аш-Шабааб), Судані, Нігерії (північні штати) і Мавританії.

Попри те, що Україна визнає та затверджує міжнародні стандарти в даній сфері, відсутня вироблена національна політика щодо недискримінації, ефективний механізм правового захисту прав людини в аспекті сексуальної орієнтації, реальна можливість поновлення порушених прав членів ЛГБТ -спільноти. Існує необхідність закріплення в законодавстві України прямої заборони дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації, що відповідало би зобов'язанням нашої держави як члена Ради Європи за міжнародними актами.

Проблема на сьогодні полягає в тому, що не всі держави, в тому числі й Україна, на практиці не готові сприйняти та втілити в життя концепції сексуальних і репродуктивних прав людини (чоловіків і жінок). Це зумовлено багатьма факторами, але перш за все на це впливають споконвічні консервативні погляди українського населення, які пов'язані з питанням нетрадиційної сексуальної орієнтації, наявність певних стереотипів в суспільній свідомості. Тому Україні доведеться пройти довгий шлях спрямований на осмислення та визнання прав людини за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Зінченков О. О. Крок вперед, два назад: Становище ЛГБТ в Україні в 2010-2011 рр. / [О.О. Зінченков, М.Г.Касянчук, А.В. Кравчук] (Рада ЛГБТ-організацій України, центр «Наш світ», ЛГБТ-центр «ДонбасСоцПроект»). – К. : Центр «Наш світ», 2011. – С. 10.

2. Товпеко, Я. К. Реалізація конституційно-правових норм про права людини щодо сексуальних меншин: порівняльно-правове дослідження [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Я. К. Товпеко ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. — Київ : [б. в.], 2017. — 20 с.
3. Ходаківський М. Д. Протидія дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності в Україні / М. Д. Ходаківський // Держава і право. Юридичні і політичні науки. — 2014. — Вип. 66. — С. 297-307.

Ключові слова: права людини, сексуальна орієнтація, гендерна ідентичність, дискримінація.

Науковий керівник: к. ю. н., ас. Грабова Я. О.

Янковець Інна Володимирівна

аспірант кафедри конституційного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОЗИТИВНА ДИСКРИМІНАЦІЯ ТА ПОЗИТИВНІ ДІЇ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЯВИЩЕ

Правове та фактичне становище людей та окремих соціальних груп може характеризуватися різними можливостями у реалізації однакових конституційних прав. Така ситуація, здебільшого, виникає через упереджене ставлення членів однієї соціальної групи до іншої на ґрунті протиставлення особистих (групових) прав та інтересів. У такому випадку держава зобов'язана реалізовувати на практиці конституційний принцип заборони дискримінації та забезпечувати захист громадян, які відносяться до дискримінованих соціальних груп. Ця мета досягається через застосування політики позитивних дій — особливих заходів, спрямованих на відновлення фактичної рівності у можливостях реалізації дискримінованими особами законних прав та інтересів.

Сутність та обґрунтування доцільності позитивних дій у своїх наукових публікаціях вивчали науковці М. Буроменський, Т. Омельченко, Г. Журавльова, І. Сахарук, І. Ветухова, Л. Лобанова, Р. Мандель, О.-М. Бачинська та інших. Віддаючи належне внеску попередників відзначимо, що отримані ними результати у значному ступені засновуються на поясненнях «історичних» форм дискримінації (гендерної, расової, тощо), у той час як у сучасному суспільстві існують й інші передумови щодо обмеження у реалізації конституційних прав. Також слід відзначити відсутність спеціальних досліджень позитивної дискримінації у вітчизняній науці. Цим зумовлена